

POTOMKOWIE STARSZYJNI KOZACKIEJ WŚRÓD GUBERNATORÓW I WICEGUBERNATORÓW GUBERNI KRÓLESTWA POLSKIEGO. DROGI AWANSU

Artur Górak

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ABSTRACT

DESCENDANTS OF COSSACK ELDERS AMONG THE GOVERNORS AND VICE-GOVERNORS IN THE GOVERNORATES OF THE KINGDOM OF POLAND. THE WAY TO ADVANCEMENT

The article presents a selected genealogy of the descendants of Cossack elders of Hetmanate and Slobozhanshchyna, who in the second half of the 19th century held positions of governors or vice-governors in the Russian administration of the Kingdom of Poland. The aim of the work is to find those key moments in the history of the family who chose such a career and their proteges in the bureaucracy of the Russian Empire. Representatives of the Left-bank Ukraine were a notable group of 134 governors and vice-governors in the Kingdom of Poland, during the russified administration of the Kingdom by the Russian Empire (1867–1918). Thus, it was a larger group than the emigrants from the Rightbank Ukraine, Podolia and Volyn together. This observation may lead to a conclusion that this was the result of a specific relationship between the Russian Empire and the Cossack elite of the former Slobozhanshchyna and Hetmanate in the 19th century.

Key words: Left-bank Ukraine, Kingdom of Poland, nineteenth century, Russian bureaucracy, Cossack genealogies

Słowa kluczowe: Ukraina Lewobrzeżna, Królestwo Polskie, XIX wiek, biurokracja rosyjska, genealogie kozackie

Kierowani z Imperium Rosyjskiego do Królestwa Polskiego urzędnicy, traktowani jako zbiorowość, rzadko kiedy są różnicowani przy wewnętrznej analizie grupy. Zazwyczaj wszyscy przysyłani z głębi Imperium urzędnicy określani są jako Rosjanie i zasadniczo takie uproszczenie nie rodzi większych zagrożeń dla poprawności wyników badań. Niemniej jednak jest błędne. Oczywiście takie podejście bierze się z ówczesnych założeń władzy i odbioru społecznej roli, jaką mieli odegrać ci urzędnicy. Przysyłano ich jako narzędzia rusyfikacji, mieli być częścią rosyjsko-

języcznej maszyny biurokratycznej i pełnili tę funkcję, choć z różnym zaangażowaniem i w różny sposób. Najtrudniej jest określić punkt widzenia samych urzędników, który przecież nie mógł być całkowicie bez wpływu na ich życie i pracę. A przecież przy bliższym badaniu widać różnice w podejściu do powierzonych im misji. Być może miały one podłoże indywidualne.

Przerzucanie urzędników, szczególnie na stanowiska kierownicze, było środkiem prewencyjnym. Miało zapobiegać korupcji, izolować dygnitarza od społeczeństwa i swoich podwładnych. Opracowano system przywilejów zachęcających do służby na terenach zgodnych z interesem państwa¹. Do takich terenów należał zabór rosyjski, a po upadku powstania styczniowego także Królestwo.

Dopiero latem 1867 roku władze rosyjskie wydały ustawę regulującą przywileje dla urzędników „pochodzenia rosyjskiego” skierowanych na służbę do Królestwa Polskiego². Prawo nie określiło jednak, co to jest «русское происхождение»³. Urzędnikowi, przybyłemu na służbę do Królestwa z Ukrainy Lewobrzeżnej, przysługiwało miano „urzędnika rosyjskiego pochodzenia” i przywileje. Rada Państwa ostatecznie poddała się i zrezygnowała z szukania generalnego określenia, zdecydowała, że «развитие и разъяснение соединенного с выражением лица русского происхождения понятия должно происходить в порядке административном». To znaczy w każdym przypadku indywidualnie, byleby urzędnik był kierowany na służbę do Królestwa z Imperium⁴.

Przedstawiciele Ukrainy Lewobrzeżnej stanowią zauważalną grupę wśród gubernatorów i wicegubernatorów Królestwa Polskiego po upadku powstania styczniowego i unifikacji administracji Królestwa z Imperium Rosyjskim, przy czym większą od wychodźców z Ukrainy Prawobrzeżnej, Podola i Wołynia razem wziętych⁵.

Jak wiadomo, terytoria Ukrainy Słobodzkiej i hetmanatu posiadały autonomię w ramach Rosji i chociaż ich struktury społeczno-administracyjne zostały zlikwidowane przez Moskwę w 1765 roku, a terytorium przekształcono w tak zwane gubernie wewnętrzne, czyli działające na prawie ogólnorosyjskim (ostatecznie: czernihowską, połtawską i charkowską), to starszyzna kozacka w dużej mierze zachowała swój stan

¹ Na temat kształtowania i zarządzania systemem «преимуществ для чиновников русского происхождения» zob: А.Г. Горак, *Эффективность законодательства о преимуществах чиновников «русского происхождения» в Грузии и Польше* [w:] *Региональное управление и проблема эффективности власти в России, XVIII – начало XXI вв.*, red. Е.В. Годовова, С.В. Любичанковский, Оренбург 2012, s. 37–48; А.Г. Горак, *Толкование понятия «русское происхождение» и его применение в процессе русификации люблинского губернского управления (1867–1915)*, „Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна” 2013, seria *Історія*, t. 46, № 1050, s. 148–160.

² Ogłoszona 21 sierpnia / 3 września 1867 r. Полное Собрание Законов Российской Империи (dalej: ПСЗРИ), собр. II, т. 42, № 44887, Правила о преимуществах чиновников русского происхождения служащих в губерниях Царства Польского, затв. 30 lipca / 11 sierpnia 1867 r.

³ ПСЗРИ, собр. II, т. 42, № 44887, art. 22.

⁴ Kopia wyciągu z protokołu posiedzenia Komitetu Ministrów z 7 i 21 października 1897 r., Archiwum Państwowe w Lublinie, Rząd Gubernialny Lubelski, sygn. A I 1898:7.

⁵ Pełne biogramy gubernatorów i wicegubernatorów Królestwa Polskiego zob.: A. Górak, K. Latawiec, J. Kozłowski, *Słownik biograficzny gubernatorów i wicegubernatorów w Królestwie Polskim (1867–1918)*, wydanie drugie, uzupełnione i poprawione, Lublin 2015 (dalej: SBG).

posiadania i pozycję⁶. Włączenie do *dworianstwa*, warstwy ciągle jeszcze w Rosji uprzywilejowanej, stworzyło też nowe możliwości dalszego awansu poprzez służbę w armii lub biurokracji Imperium. W obu przypadkach trzeba było jednak spełnić określone warunki i przejść swego rodzaju weryfikację. W Królestwie przecież nie brakowało ludzi zdolnych do służby cywilnej, jednak władze chciały, aby w urzędach pracowali tylko ludzie przekonani o słuszności polityki rusyfikacyjnej i zdecydowani wprowadzać ją w życie. Potomków lewobrzeżnych Kozaków obdarzono takim zaufaniem, natomiast już niekoniecznie ludzi z terenu byłej Rzeczypospolitej.

Artykuł przedstawia genealogię wybranych potomków starszyny kozackiej hetmanatu i Ukrainy Słobodzkiej, którzy w drugiej połowie XIX wieku zajmowali stanowiska gubernatorów lub wicegubernatorów w rosyjskiej administracji Królestwa Polskiego. Celem jest odnalezienie i zaakcentowanie tych, najważniejszych, momentów w historii rodu, które zdecydowały o karierze synów starszyny kozackiej w biurokracji Imperium Rosyjskiego.

1. NIKOŁAJ BOGDANOWICZ, SYN MODESTA

Bogdanowicze h. Łada wywodzili się ze starszyny kozackiej obdarowywanej nadziałami (*pomiestjami*) w hetmanacie⁷. W końcu XVIII wieku sławę zdobył literat Ippolit Fiodorowicz Bogdanowicz, a po jego śmierci także jego brat Iwan⁸. Syn Iwana, Modest, również był znaną postacią. Najpierw zrobił karierę wojskową. Od 1836 roku służył w Sztapie Generalnym, skąd został oddelegowany do Akademii Sztabu Generalnego. 17 kwietnia 1863 roku został awansowany na stopień generała-lejtnanta. Był także historykiem wojskowości, autorem licznych prac z tej dziedziny⁹.

Jego syn Nikołaj (ur. w 1856 r.) karierę zawdzięczał przede wszystkim generalskim szlifom ojca. Ukończył wydział prawa Imperatorskiego Uniwersytetu Petersburskiego i zdobył stopień kandydata prawa. Jeśli chodzi o przebieg kariery, to pierwszy jej etap, zgodnie z wykształceniem, przebiegał w resorcie sprawiedliwości. Przełom nastąpił po 1886 roku, gdy zwolnił się ze stanowiska i w roku następnym przeszedł do resortu MSW, od razu do Królestwa. 18 października 1887 roku został

---

⁶ Zob. szerzej: Д.І. Багалій, *Історія Слобідської України*, Харків 1990; N. Jakowenko, *Historia Ukrainy do 1795 roku*, tłum. A. Babiak-Owad, K. Kotyńska, Warszawa 2011; В. Маслійчук, *Слобідська Україна*, Київ 2008; М. Сумцов, *Слобожане*, Харків 2002.

⁷ В.К. Лукомский, В.Л. Модзалевский, *Малороссийский гербовник*, худ. Г.И. Нарбут, Санкт-Петербург 1914, s. 11; *Общий гербовник дворянских родов Всероссийской империи*, Санкт-Петербург 1803, cz. VII, № 114.

⁸ Н.Д. Кочеткова, *Богданович Ипполит Федорович* [hasło w:] *Словарь русских писателей XVIII века*, t. 1: А–И, ред. А.М. Панченко, Ленинград 1988, <http://lib.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=460> (dostęp: 7.12.2015); Т.Н. Громова, В.П. Степанов, *Богданович Иван Федорович* [hasło w:] *ibidem*.

⁹ *Модест Иванович Богданович* [hasło w:] А.А. Половцов, *Русский Биографический Словарь*, т. «Бетанкур – Бякстер», с. 133–135, <http://www.rulex.ru/xPol/pages/03/001.htm> (dostęp: 7.12.2015).

wicegubernatorem łomżyńskim. Najwyraźniej sprawdził się, gdyż 15 marca 1890 roku otrzymał nominację na stanowisko gubernatora inflanckiego, a 10 grudnia 1892 roku – gubernatora tobolskiego. Warto zauważyć, że ciągle była to służba na obcoplemiennych kresach Imperium. Dopiero 8 marca 1896 roku objął urząd naczelnika Głównego Zarządu Więziennego MSW, ale na krótko, bo już 29 października 1896 roku został gubernatorem ufimskim. Ostatecznie 6 maja 1903 roku zginął w tym mieście w zamachu¹⁰.

2. ANANIJ BRIEŻINSKIJ, SYN IWANA

Ród nabrał znaczenia dzięki pradziadowi bohatera, Aleksandrowi, który był „*piewczym przy dworze ich wysokości*”. Chodzi zapewne o tak zwaną ukraińską kapelę przy dworze. Aleksander 12 stycznia 1731 roku został mianowany setnikiem bereziańskim, a następnie dostał setnictwo wołyńskie oraz samą wieś Wołynkę. Zabezpieczenie byłego śpiewaka nie było przypadkiem odosobnionym¹¹. Jego syn i wnuk zrobili kariery lokalne, charakterystyczne dla starszyny kozackiej¹².

Nieco inaczej wyglądała już kariera Iwana Ananiewicza Brieżinskiego (ok. 1809 – po 1845), który zdobył wyższe wykształcenie na Uniwersytecie Moskiewskim. Służył w kancelarii Senatu, kancelarii *gradonaczalnika* Odessy, ministerstwie i Rządzącym Synodzie Świętobliwym, jednak nie zrobił kariery i zakończył służbę w randze radcy nadwornego. Mieszkał we wsi Silnoje, w powiecie nieżyńskim. Jego syn, Ananij Iwanowicz (1843 – 26 sierpnia 1897 r.), w 1865 roku ukończył wydział prawa Imperatorskiego Uniwersytetu Moskiewskiego. 11 marca 1866 roku wstąpił na służbę do Kancelarii Komitetu Urządzącego w Królestwie Polskim i został skierowany do zajęć w Suwalskiej Komisji ds. Włościańskich. Już na początku rusyfikacji administracji Królestwa zapowiedziano, że komisarze włościańscy, jako odpowiedzialni za przyciągnięcie ludu do tronu, powinni stanowić zaplecze rekrutacyjne na wyższe stanowiska. Nominacja Ananija na stanowisko wicegubernatora kaliskiego z 12 marca 1892 roku była spełnieniem tych założeń. Po śmierci pierwszej żony ożenił się ponownie z Olgą Jewgienijewną Trzeciak, córką generała majora Jewgienija Antonowicza, zruszczonego szlachcica z guberni grodzieńskiej. Być może właśnie ten ożenek zdecydował o awansie na stanowisko wicegubernatora. Ograniczone znaczenie mógł mieć fakt, że jego siostra Aleksandra była w tym czasie wdową po N.N. Mosołowie, także generale majorze, naczelniku sztabu VI Korpusu Armii¹³.

¹⁰ SBG, s. 88–91, tam: literatura i źródła.

¹¹ Zob.: Л.Ю. Посохова, *Українські півчі в придворній капелі першої половини XVIII ст.: принципи «рекрутування» та ротації*, „Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна” 2014, seria *Історія*, t. 48 (№ 1117), Харків, s. 117–118.

¹² В.Л. Модзалевский, *Малоросійський родословник*, т. I: А–Д, Київ 1908, s. 107–114, 657–659.

¹³ SBG, s. 99–101.

3. MICHAŁ DARAGAN, SYN PIOTRA

Michał Daragan pochodził w piątym pokoleniu od Fiodora Daragana, esaula pułku perejasławskiego (1688), setnika trechtymirowskiego tegoż pułku (1695, 1700). Kolejne pokolenia rodu, w ciągu XVIII wieku, były związane z terytorium perejasławskiego pułku¹⁴. Zmiana nastąpiła po likwidacji hetmanatu w 1764 roku. Dziad Michała służył w pułku izmajłowskim. Jego żoną była Ewa Jakowlewna Fok, krewna bohatera wojny 1812 roku, gen. K.F. Baggowuta, dzięki czemu ojciec naszego bohatera, Piotr Michajłowicz Daragan¹⁵, został przyjęty do Korpusu Paziów, co zapewniło mu karierę w armii Imperium. W 1833 roku był już pułkownikiem, a w 1855 roku – generałem lejtnantem. W 1850 roku przeszedł do resortu spraw wewnętrznych i otrzymał stanowisko gubernatora wojennego Tuły oraz tulskiego gubernatora cywilnego. Był uczestnikiem wojny z Turcją (1828–1829) i Polską (1831). Matką późniejszego gubernatora kaliskiego była córka Michała Andriejewicza Baługjanskiego, sekretarza stanu, profesora Głównego Instytutu Pedagogicznego, rektora Imperialnego Uniwersytetu Petersburskiego.

Ich syn, Michał, był absolwentem Nikołajewskiej Szkoły Junkrów Gwardii i Nikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego. Jego kariera rozpoczęła się oczywiście w armii, w pułku *kawalergradskim*, z którym brał udział w wojnie krymskiej, ale tempa nabrała po ukończeniu wspomnianej Akademii i przeniesieniu do Sztabu Generalnego. Wiosną 1864 roku odszedł z armii i przez kilka lat był marszałkiem szlachty w powiecie rzeżyckim, by w 1870 roku wrócić do służby, ale już w resorcie spraw wewnętrznych. Tam objął kolejno stanowiska: wicegubernatora mińskiego, gubernatora czernihowskiego, gubernatora wołogodzkiego. Potem znów zawiesił służbę na kilka lat, a po tej przerwie, od 21 stycznia 1883 roku, przez 19 lat pełnił funkcję gubernatora kaliskiego. Następnie, jako zasłużony gubernator, został senatorem¹⁶.

Na jego karierę miała wpływ wojskowa służba ojca, a przede wszystkim jego generalskie szlify. Bardzo charakterystyczne było wówczas przechodzenie z wysokich stopni oficerskich na stanowiska kierownicze w administracji terenowej MSW. O ile w tak zwanych guberniach wewnętrznych ten typ kariery przestał dominować po okresie wielkich reform, o tyle na kresach Imperium nadal uważano „generałów” za odpowiednich administratorów.

¹⁴ В.Л. Модзалевский, *Малороссийский родословник*, т. I: А–Д, Київ 1908, с. 371–394, 681–682.

¹⁵ С.В. Волков, *Генералитет Российской империи. Энциклопедический словарь генералов и адмиралов от Петра I до Николая II*, т. II, Москва 2009; П.М. Дараган, *Воспоминания первого камер-пажа великой княгини Александры Феодоровны. 1817–1819*, „Русская старина” 1875, т. 12, № 4, с. 769–796; т. 13, № 5, с. 1–19.

¹⁶ SBG, s. 128–134.

4. APOLLON KONISKIJ, SYN FIODORA

Ród Koniskich Wadim Modzalewski wiąże z Nieżynem. Do połowy XVIII wieku Koniscy byli mieszczanami nieżyńskimi. Żyjący w tym czasie Grigorij, syn Leontija, był pisarzem nieżyńskiego magistratu. Jeden z jego synów, Fiodor (dziad wicegubernatora lubelskiego), dosłużył się jedynie stopnia chorążego¹⁷, drugi zaś, Jerzy (Georgij) (1717–1795), zrobił karierę w Cerkwi prawosławnej. Od 1755 roku był biskupem dyzunickim mohylewskim, a następnie arcybiskupem prawosławnym białoruskim (od 1783 r.) i członkiem rosyjskiego Rządzącego Synodu Świętobliwego. Dał się poznać jako zaciekły wróg Polski i działając w ścisłym porozumieniu z władzami rosyjskimi, bardzo się na tym polu zasłużył¹⁸. Nie widać jednak śladów jego protekcji w karierze jego bratanka Fiodora Fiodorowicza, chorążego armii rosyjskiej. Jego syn Apollon (ur. ok. 1809 – zm. 4 stycznia 1884 r.) legitymował się tylko wykształceniem domowym i początkowo pracował w Połtawie. I w jego przypadku dodatkowym impulsem do kariery była depolonizacja administracji Królestwa Polskiego. 26 grudnia 1867 roku Apollon otrzymał nominację na stanowisko wicegubernatora lubelskiego, które pisatował aż do śmierci¹⁹.

5. DMITRIJ ZASJADKO, SYN IWANA

Zasjadkowie to ród Kozaków rejestrowych z sotni chorolskiej. Pradziadka Dmytra, skarbnika powiatowego w Perekopie, zapisano do ksiąg rodowych szlachty guberni połtawskiej²⁰. Pierwszym, który zrobił karierę ponadlokalną, był dziad Dmitrija – Aleksander Dmitrijewicz Zasjadko (ur. 1779 – zm. 27 maja 1838 r.), generał, uczestnik wojen w latach 1799–1828. W czasie wojen napoleońskich zastąpili jego synowie, Aleksandr i Daniło. Dmitrij był synem ich brata Iwana. Dzięki zasługom dziadka przyjęto go do elitarnej szkoły wyższej Korpusu Paziów, której ukończenie właściwie przesądzało o karierze. Dmitrij ukończył też Wojskową Akademię Prawniczą. W 1885 roku rozpoczął karierę w Królestwie jako inspektor podatkowy, by wkrótce przenieść się do Petersburga, a potem na Syberię. Jego kariera nabrała tempa, gdy w 1891 roku został prezesem Witebskiego Oddziału Banku Włościańsko-Ziemińskiego, a dwa lata później – zarządzającym Radomską Izbą Skarbową. Na początku nowego wieku przeszedł do resortu spraw wewnętrznych i w 1904 roku objął

¹⁷ В.Л. Модзалеvский, *Малороссийский родословник*, т. II: Е–К, Київ 1910, с. 417–422.

¹⁸ Więcej o działalności G. Koniskiego zob.: Н.Е. Вучаvский, *Церковь восточная на территории (архи)дieceзji вилеvskiej*, „Studia Teologiczne” 1987–1988, 5–6, s. 273; М. Павлович, *Георгий Конисский, архиеп. Могилевский*, „Христианское чтение” 1873, № 1, с. 1–46; W.A. Serczyk, *Konisski Georgij (1717–1795)*, PSB, t. XIII, s. 534–536.

¹⁹ SBG, s. 239–241.

²⁰ В.Л. Модзалеvский, *Малороссийский родословник*, т. II: Е–К, Київ 1910, с. 144–150.

stanowisko gubernatora samarskiego, zaś 17 czerwca 1906 roku – radomskiego. Zasadko zakończył karierę jako senator.

Poza świetnym wykształceniem na jego karierę miała wpływ protekcja możnego sąsiada z guberni twerskiej, ks. Władimira Piotrowicza Mieszczerskiego. To jego poparcie zadecydowało, że Zasadko otrzymał stanowisko prezesa Radomskiej Izby Skarbowej, a następnie stanowisko gubernatora radomskiego²¹.

PODSUMOWANIE

W administracji Imperium Rosyjskiego, a szczególnie w rosyjskiej administracji Królestwa Polskiego mamy do czynienia z następującymi generalnymi uwarunkowaniami pozytywnie wpływającymi na awans: państwowo rozumiana narodowość rosyjska; przynależność do stanów będących podporą Imperium – *dworian*, urzędników i duchowieństwa prawosławnego; wykształcenie. Potomkowie starszyny kozackiej rzadko robili kariery w centrum władzy Imperium Rosyjskiego. Ich reprezentacja w grupie gubernatorów i wicegubernatorów Królestwa nie jest jednak przypadkiem. Ogółem można się doliczyć kilkunastu osób. Są to potomkowie starszyny kozackiej, która nie poparła zrywu hetmana Iwana Mazepy, a Imperium Rosyjskie w zamian nagrodziło ich podtrzymaniem statusu na gruncie lokalnym. Wiek XVIII rzadko jest jednak areną większej kariery członków tej grupy. Z wolna asymilują się oni do kultury rosyjskiej i dopiero wiek następny przynosi przykłady indywidualnych karier.

W wielu przypadkach, w tym pokazanych wyżej, kariera zależała od protekcji wynikającej z powiązań indywidualnych – towarzyskich lub rodzinnych. Jak zawsze w przypadku środowisk peryferyjnych – motorem kariery była służba wojskowa dziadka lub ojca. Wykształcenie było już tylko konsekwencją statusu. Przyjęcie na uniwersytet nie było najczęściej kwestią wyboru czy talentów, ale majątności i/lub pozwolenia władz opartego na zasługach ojca lub dziadka. Szczególnie kategorię powyższą zasada dotyczyła uczelni elitarnych, takich jak Korpus Paziów, gdzie poza arystokracją przyjmowano tylko synów lub wnuków zasłużonych dla tronu, służbą w armii lub cywilną. Bardzo charakterystyczne jest szukanie możliwości awansu w Królestwie Polskim. Tu, na obcych etnicznie kresach, państwo rosyjskie potrzebowało oddanych ludzi. W zamian stwarzało możliwości awansu, których nie było w stolicach ani guberniach wewnętrznych.

---

²¹ SBG, s. 492–496.

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Państwowe w Lublinie, Rząd Gubernialny Lubelski, sygn. A I 1898:7.

Źródła drukowane

Полное Собрание Законов Российской Империи, собр. II, т. 42, № 44887, Правила о преимуществах чиновников русского происхождения служащих в губерниях Царства Польского, затв. 30 lipca / 11 sierpnia 1867 r.

Opracowania

Багалій Д., *Історія Слобідської України*, Харків 1990.

Дараган П., *Воспоминания первого камер-пажа великой княгини Александры Феодоровны. 1817–1819*, „Русская старина” 1875, т. 12, № 4, s. 769–796; т. 13, № 5, с. 1–19.

Горак А., *Эффективность законодательства о преимуществах чиновников «русского происхождения» в Грузии и Польше [w:] Региональное управление и проблема эффективности власти в России, XVIII – начало XXI вв.*, ред. Е.В. Годовова, С.В. Любичанковский, Оренбург 2012, с. 37–48.

Горак А., *Толкование понятия «русское происхождение» и его применение в процессе русификации люблинского губернского управления (1867–1915)*, «Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна» 2013, seria *Історія*, т. 46, № 1050, с. 148–160.

Górak A., Latawiec K., Kozłowski J., *Słownik biograficzny gubernatorów i wicegubernatorów w Królestwie Polskim (1867–1918)*, wydanie drugie, uzupełnione i poprawione, Lublin 2015.

Jakowenko N., *Historia Ukrainy do 1795 roku*, tłum. A. Babiak-Owad, K. Kotyńska, Warszawa 2011.

Лукомский В., Модзалевский В., *Малороссийский гербовник*, худ. Г.И. Нарбут, Санкт-Петербург 1914.

Маслійчук В., *Слобідська Україна*, Київ 2008.

Модзалевский В., *Малороссийский родословник*, т. I: А–Д, Київ 1908; т. II: Е–К, Київ 1910; т. III: Л–О, Київ 1912.

Общий гербовник дворянских родов Всероссийской империи, Санкт-Петербург 1803.

Павлович М., *Георгий Конисский, архиеп. Могилевский*, „Христианское чтение” 1873, № 1, с. 1–46.

Половцов А., *Русский Биографический Словарь*, т. „Бетанкур – Бякстер”, reprint elektroniczny: <http://www.rulex.ru/xPol/pages/03/001.htm> (dostęp: 7.12.2015).

- Посохова Л.Ю., *Українські півчі в придворній капелі першої половини XVIII ст.: принципи «рекрутування» та ротації*, „Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна” 2014, серія: *Історія*, т. 48 (№ 1117), Харків, с. 117–118.
- Serczyk W.A., *Konisski Georgij (1717–1795)*, PSB, t. XIII, s. 534–536.
- Словарь русских писателей XVIII века*, т. 1: А–И, ред. А.М. Панченко, Ленинград 1988, <http://lib.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=460> (dostęp: 7.12.2015).
- Сумцов М., *Слобожане*, Харків 2002.
- Волков С., *Генералитет Российской империи. Энциклопедический словарь генералов и адмиралов от Петра I до Николая II*, т. II, Москва 2009.
- Wyczawski H.E., *Cerkiew wschodnia na terytorium (archi)diecezji wileńskiej*, „Studia Teologiczne” 1987–1988, s. 5–6.